Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

HARALD MORTENSEN

TYCHO BRAHE OG KAPUZINERNE

SÄRTRYCK UR ASTRONOMISKA SÄLLSKAPET
TYCHO BRAHE · ÅRSBOK 1942

TYCHO BRAHE OG KAPUZINERNE

Av HARALD MORTENSEN

I »Cassiopeia» 1942 pag. 16 er omtalt, at Tycho Brahe, da han beboede det Curtius'ske Hus i Prag, beklagede sig til Kejser Rudolf II over Munkenes Andagt i et nærliggende Kloster. Digteren J. L. Heiberg har paa Grundlag af en Notits herom i Astronomen Mädler's »Populäre Astronomie», og Schack Staffeldts Skrifter I, 1851, p. 338, behandlet Sagen i poetisk Form i »Urania» 1846:

»Den nordiske Magus, et catholsk Sagn».

En Magus fra det høie Nord
Nær Capucinernes Kloster boer,
Paa Slottet, som Keiser Rudolphs Gunst
Ham gav til at øve den sorte Kunst.

En Morgen var han saa gram i Sind,
Han træder for Keiser Rudolph ind,
Og siger: Herre! du gav mig et Slot,
Det er stort og prægtigt, men ikke godt,
Thi alt under Nattens Timer saa lange
Jeg plages af Brødrenes fromme Sange,
Bestandig lyder den Klokkeklang,
Og inden Daggryet Ottesang;
Min Djævel ei mere komme tør,
For al den Støi, man i Klostret gjør.

Og Keiseren var en fornuftig Mand,
han svarede: Det kan aldrig gaae an!
Vær rolig! jeg skal med Brødrene tale,
Og snart faaer Sagen en anden Hale.

Han Capucinerne sammenkaldte,
Og med keiserlig Værdighed til dem talte:
I vistnok ei fortjene min Vrede,
Fordi saa flittigt I vaage og bede.

Men ei desmindre, paa den anden Side,
I dog, mine kjære Brødre, maae vide,
At ikke den Enes Tidsfordriv
Bør volde den Anden Fortræd og Kiv.
Retfærdig er jeg, som Landets Fader,
I vide, jeg al Partiskhed hader,
Og derfor dømmer jeg nu som saa:
Min fremmede Gjæst ei hindres maa.
Paa Slottet, som jeg har skjødet ham til,
Maa han tage Besøg af hvem han vil.
Den Gavmildhed vil jeg aldrig øve,
For gyldne Skjænk hans Frihed at røve.
Derfor, hvis hans Djævel ei komme tør,
For al den Støi, man i Klostret gjør,
I standse maae med den natlige Sang,
Standse med natlige Klokkers Klang.

Og stille blev det fra denne Stund,
Og Djævelen kom, og af Hjertens Grund
Han priste Stedet som saare godt,
Og sagde: Jeg bliver paa dette Slot;
Men hele mit Følge, rigelig stort,
Det sender jeg ind ad Klosterets Port,
Der finder det nok Qvarteer tilsidst
Og god Forpleining, det veed jeg vist.

Men til Keiseren gik da Klostrets Prior,
Og sagde: Herre! den Magus fra Nord
Har vort Kloster fyldt med en Djævleflok.
Det kommer deraf, jeg tænkte det nok,
At vi standsede med den natlige Sang
Og med de natlige Klokkers Klang.
Det er sandelig slemt, naar den hele Bunke
Af sorte Djævle vil være Munke.

Og Keiseren var en fornuftig Mand,
Han svarede: Det kan aldrig gaae an!
Lad Sang og Klokker tone paanye,
Saa vil Djævelen nok med Følge flye.

Og saa det skeete. Den Magus fra Nord
Nu sidder og ridser i Tavlebord,
Han stirrer i Natten med stive Blikke,
Han kalder, — men Djævelen kommer ikke.

Beretningen omtales først i det ret sjældne Værk af I. Flor. Mammerschmid: »Prodromus gloriae Pragenae» etc. Fol. Prag 1723, p. 414., der er et stærkt forkortet Udtog af Kapuzinerklosterets Protokol for Aaret 1600. I »Prodromus» fortælles:

> »Kejseren vilde jage Kapuzinermunkene ud af Prag paa Foranledning af en Alkymist som paa Grund af dem ikke kunde udrette noget med sine Trolddomskunster. Denne Alkymist var af dansk adelig Familie. Hans Navn var Tycho Brahe. Denne Alkymist anklagede Kapuzinerne, fordi han forstyrredes af deres Andagt og Gudstjenster, og Kejseren, der var lettroende, beordrede derfor Kapuzinerne bort fra Prag. Men, den höjeste Kansler i Kongeriget (Bøhmen) Herr Ignaz Adalbert Lobkowitz modsatte sig Kejserens Ordre. Imidlertid begyndte Kejseren paa de Tider da Kapuzinerne holdt deres Andagt, at faa Anfald af Aandenød (Originalens »angustia» kan anvendes om 1) Aandenød 2) Hjærtekrampe og 3) Angstanfald) og i det hele blev han plaget af stærke Anfald. Han vidste dog intet om Aarsagen til disse Anfald, som fandt Sted paa Grund af den førnævnte Alkymists Trolddomskunster, og det gik saa vidt, at han mente at se Kapuzinerne for sine Øjne, og at han ofte blev tvungen til at udraabe, at man skulde iværksætte Bortjagelsen og Fordrivelsen af Kapuzinerne fra Kongeriget. Da den ærværdige Fader Laurentius fra Brindisi hørte om disse Kejserens Anfald under Kapuzinernes Andagtstider, ændrede han Tid og Timer for Andagten [om Natten] og lod den afholde om Aftenen efter Completorium (ɔ: Den daglige Læsning af Breviariet der foregaar paa 7 Tider; den sidste af disse Tider omtrent ved Solnedgang). Men det var altsammen forgæves. Kejseren blev nu plaget af sine Anfald om Aftenen ganske paa samme Maade som han før var blevet plaget om Natten, og hele Vinteren hørte han ikke op med at tale om Kapuzinernes Fordrivelse». (Oversættelsen er venligst foretaget af Dr. Sigfus Bløndal).

Kejser Rudolf led af Melancholi, der tiltog med Alderen og senere gik over til Vanvid. Han mente sig »verzaubert» og undgik at vise sig offentlig af Frygt for indbildte Farer. Hans, med Aarene tiltagende, Uvilje mod Kirken, skyldtes en Spaadom af Tycho Brahe(!), at han skulde dele Skæbne med Kong Henrik III af Frankrig der blev myrdet af en Munk (A. Gindely: Rudolf II und seine Zeit. Prag 1868).

Paa Foranledning af nogle fremstaaende Katoliker i Kejserens Omgivelse var den ovennævnte Pater Laurentius i Aaret 1600 med 12 Brødre af Kapuzinerordenen fra Italien kommet til Prag og havde nedsat sig paa Hradschin og der stiftet det endnu værende *Loretokloster.* Det var Brødrene paalagt at bede for Kejseren, men Resultatet var, som ovenfor fortalt, uheldigt.

(Kejseren maatte i Aaret 1609 overlade Regeringen til sin Broder Matthias. Han døde 20 Juni 1612 i en Alder af 59 Aar. De sidste Aar levede han helt tilbagetrukken, nedsunken i dyb Melancholi.)

I *Kapuzinerordenes Protokol*, hvoraf en udskrift er meddelt mig af O. F. M. Kap. Elias Svatek, fylder Sagen en halv Snes Sider, hvoraf Uddrag gengives her i Oversættelse af cand. mag. Øjvind Andreasen.

Efter Omtalen af Kapuzinernes Vanskeligheder skrives i Protokollen (pag. 40): —— »Der opholdt sig ved den Tid i Prag en berömt kalvinistisk Kætter, af Sæder og Omgang yderst slet, hadefuld og misundelig, kyndig i Astrologi, Mathematik og Alkymi og i Overensstemmelse med sine fordærvede Sæder, især hengivet til den sorte Kunst. Denne Mand, ved Navn Tycho Brahe, var Dansk, og af meget fornem Byrd. Denne havde, ved den Kunst at lave Guld, at iagttage og beregne Stjernernes Baner, at forudsige og forudbestemme fremtidige Begivenheder, og ved andre lignende forbudte, nyfigne og bedrageriske Formasteligheder, lidt efter lidt vundet sig et saadant Ry, at han endogsaa havde banet Vej til den romerske Kejser og bøhmiske Konge Rudolf II's Hof og var ved sine sjældne, opsigtsvækkende og beundringsvækkende Indsigter i Naturvidenskaben blevet yndet af Kejseren, der var uvidende om, at han var hengivet til den fordærvelige sorte Kunst.

Han havde for Skik ofte frit og uden yderligere Anbefaling at gaa til Hans Kejserlige Majestæt, og at omgaaes Kejseren som Ven hvad han ofte pralede af» ———

Ved Læsningen heraf bör man erindre, at dette er nedskrevet for næsten halvfjerde Hundrede Aar siden og derfor maa bedømmes ud fra Datidens Anskuelser. At Tycho Brahe ikke i sine Breve omtaler Sagen viser, at *han* ikke har tillagt denne videre Betydning. Kapuzinerne har derimod, i den i Kejserens Gunst staaende »Kætter» og »Mager», set en Fjende af *deres* Gudsdyrkelse.

Netop da Kapuzinerne stod foran en Udvisning fra Prag, *døde Tycho Brahe.* Herom meddeles i Protokollen (pag. 52):

—— »Kapuzinernes Fjende Nr 1, den ovennævnte Alkymist, skulde undfly den guddommelige Straf, men betale den fortjente Straf for sin

Formastelighed og sit ryggesløse Liv, da han, ved sin Livsbanes Ende, pludselig blev kaldt til det evige Liv i den anden Verden. Thi, da Tycho Brahe, den danske Adelsmand, i dette Aar den 4 November,[1] blev inviteret til et overdaadigt rigt Gæstebud, og mens han lidt mere end sædvanligt gjorde sig til gode med Bordets Glæder og med sine gode Venner under overstadig Lystighed festligholdt det glade Gilde, da indfinder sig den straffende guddommelige Vrede, thi, da han mindst havde formodet sit Livs Ende, rammes denne onde Rænkesmed pludselig af et apoplektisk Slag[2], og af den store Mængde Deltagene i Gæstebudet maa han alene forlade de Levendes Tal, og stille for den meget strængt dømmende guddommelige Dommer, høstende den fortjente Løn for sine Gerninger, og saaledes fjærnedes og sluktes ved dennes Død Forfølgelsen af Kapuzinerne. Denne vantro Sortekunstners (nigromants) Legeme blev, hvad der er højst dadelværdigt, i disse kætterske Tider, begravet i Teyn Kirken ved den højre Pille ved Højalteret; og paa førnævnte Sted ses og kan læses hans Gravskrift. Talen ved hans højtideligt holdte Begravelse i Teyn Kirken holdt en anden samtidig Kætter, paa Kætteres forfængelige Vis: Prageruniversitetets Rektor Jessenius».[3]

[1] Festen (hos Grev Rosenberg) blev holdt 13 October 1601 (ny St). Tycho Brahes Begravelse fandt Sted den 4 Nov.

[2] I »Aus den Erlebnissen eines deutschen Arztes» (i »Anzeiger f. Kunde d. deut. Vorzeit» 1876 p. 331) angives Sygdommen saaledes: »calculus fecit ut urinam non reddere potuerit ruptaque vesica mortuus fuerit».

[3] Prof. i Medicin Dr. Johannes Jessenius a Jessen f. 1566 i Breslau; henrettet i Prag 1621.